

УДК 613:113 + 101.1::316

О.О. ІВАНОВ

ХВОРОБА В ДУХОВНИХ ВИМІРАХ ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Іванов Олексій Олександрович – аспірант кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

У статті проаналізовано специфіку впливу проблем зі здоров'ям людини на її особистість у дискурсі соціальної філософії. Розкрито особистісний смисл хвороби для індивіда. У ході роботи досліджено проблему символічної мови тілесності людини, як засобу духовної комунікації особистості з її тілесністю. Встановлено, що особистісний смисл хвороби проявляється в активізації та вихованні в людини стійкості до перешкод, у поглибленні самопізнання. Це забезпечується переосмисленням власного аксіологічного простору особистістю. Вплив хвороби на особистість полягає в спонуканні її до ведення діалогу з собою та світом на новому духовно-екзистенційному рівні.

Ключові слова: хвороба, особистість, здоров'я, ідентичність, смисл, рівновага.

В статье проанализирована специфика влияния проблем со здоровьем человека на его личность в дискурсе социальной философии. Раскрыт личностный смысл болезни для индивида. В ходе работы исследована проблема символического языка телесности человека, как средства духовной коммуникации личности с ее телесностью. Установлено, что личностный смысл болезни проявляется в активизации и воспитании в человеке стойкости к преградам, в углублении самопознания. Это обеспечивается переосмыслением собственного аксиологического пространства личностью. Влияние болезни на личность заключается в побуждении ее к ведению диалога с собой и миром на новом духовно-экзистенциальном уровне.

Ключевые слова: болезнь, личность, здоровье, идентичность, смысл, равновесие.

The specificity of influence of human health problems on personality in the discourse of social philosophy is analyzed in the article. Personal meaning of an illness for an individual is discovered. In the course of investigation of the problem of maintenance and preservation of health in the human social being phenomenon of illness through personalistic context of its persistence in human life is investigated. Illness may be interpreted as a teacher, which comes to the individual to give him a lesson. The individual that places this aspect into a lover level in his axiological pyramid can be explained like a bad pupil, that has to stay for more time in the same class. But in the case of personality it could be transformed into more complicated life problems. But when personality listens to the wisdom told to it by the body, it grows above itself in the spiritual dimension. Thus, personalistic meaning of an illness is being manifested in the activation of personality's ability of self-treatment, formation of new knowledge about itself and its skills to repair its own integrity and identity, to fix its own harmony. It is being provided by formation of essential conditions for the induction and motivation to rethink the axiological space of personality. As chaos and rebellion of a body, illness induce order and balance. Illness, not as much a physical disfunction of the body, as the destruction of the world of personality's existence, teaches it to maintain the integrity of its structure. The impact of a disease on an individual is in the promotion of dialogue between man and the community, himself and the world on the new spiritual and existential level.

Keywords: illness, personality, health, identity, sense, equilibrium.

© О.О. Іванов, 2013

Постановка проблеми. Специфіка духовних запитів сьогодення ставить перед людиною все більш складні завдання, спонукаючи її духовно рости над собою. Деякі питання сягають корінням глибини століть, не втрачаючи своєї актуальності у наш час, і потребують філософського осмислення в контексті особливостей сучасності. Однією із найважливіших проблем сьогодення є проблема підтримання та збереження здоров'я людини, як активного учасника соціального буття. За умов духовно-моральної кризи суспільства, будучи змушеним конструювати ієрархію своїх цінностей, устремлінь, самореалізацію на рівні первинних потреб, сучасний індивід не схильний витрачати духовні зусилля та час на саморозвиток та творення власного здоров'я. Стан духовності сучасної людини характеризується прагненням здобути здоров'я якнайшвидше і з мінімальними зусиллями. Сучасна медицина, як невід'ємна частина соціального буття, слідує тенденціям, шукає способи вирішення проблеми здоров'я у сфері матеріального – у фізичному тілі людини, в її тілесному бутті. Ще

Ф.Фукуяма писав про біохімізацію психіки людини завдяки винайденню ліків, здатних змінювати характер людини. На нашу думку, у даному контексті неналежна увага приділяється духовності людини, смислу хвороби для неї, духовних витоків тілесних недомагань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед різноманіття вітчизняних досліджень, присвячених феноменам здоров'я чи хвороби людини, варто виділити роботи Л. Газнюк, В. Кулініченка, Л. Лаврової, В.Копи, М. Амосова. Серед закордонних робіт аналогічного плану потрібно відмітити дослідження В. Лехцієра, А. Кляйнмана, Б. Юдіна, І. Бескової, С. Нижникова, І. Гундарова, І. Лісєєва. Семіотичний аспект тілесності або здоров'я частково досліджений у роботах Л. Сафонік, О. Вербицької, І. Бескової, А. Осипова, Т. Цветус-Сальхової, О. Тхостова. Деякі результати аналізу особистості, використані в нашому дослідженні, аналізувались О. Лісовим, І. Латишовим, М. Гребенюк, В. Халанським.

Метою даного дослідження є розкриття харак-

теру взаємодії хвороби людини із особистістю у контексті соціального буття людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи специфіку взаємодії здоров'я і особистості, перш за все необхідно визначити смислове наповнення терміну «особистість», який застосовуватиметься у ході нашого дослідження. Науковці сходяться на тому, що індивід перетворюється на особистість у процесі освоєння соціальних функцій і формування самосвідомості. Варто наголосити на винятковій соціальності феномена особистості, адже особистість проявляється саме у суспільстві. Відкриваючись суспільству, особистість проявляє власний внутрішній світ та духовне життя у процесі соціалізації та самореалізації в суспільстві. «Особистість можна розуміти як соціальний феномен вираження самості людини у духовному самоосмисленні, самоутвердженні і самореалізації людини у суспільстві» [6, с.24].

Дослідження феномена особистості пов'язане із поняттям самоідентифікації. Самоідентифікація – це «процес співвіднесення себе із собою, в результаті котрого формується уявлення про себе як про самототожну, цілісну і унікальну особистість» [12, с.1]. Це – співвіднесення себе з певним характером поведінки у соціумі, соціальна самоідентифікація, формування концептуального погляду на власне «Я». Феномен особистісної ідентифікації пов'язаний із феноменом ідентичності. «Метафорично ідентичність можна окреслити як психічну серцевину, яка забезпечує інтеграцію особистості, а відтак і її здоров'я» [3, с.222]. Отже, специфіка особистості взаємозв'язана із особливостями людського здоров'я.

Феномен людського здоров'я прийнято розглядати у контексті відсутності хвороби. Звісно, адже здоровий стан свого організму людина зазвичай сприймає як даність, що не потребує уваги. Проте, коли індивід стикається з хворобою, аксіологічна значущість здоров'я набуває більшої ваги. Очевидно, людина потребує певного елемента, контрастного у відношенні до світу. Коли здоров'я сприймається як даність, людину можна назвати своєрідним сліпцем, у якого всі онтологічні складові реальності зливаються в аморфну гомогенну суміш. І проблема полягає у тому, що без екзогенного впливу людина не робить спроб вичленити та усвідомити окремі елементи з цієї суміші. «Тому ми і не усвідомлюємо трьох вищих благ життя – здоров'я, молодості і свободи, поки вони в нас є; ми усвідомлюємо їх тільки тоді, коли вони уступають своє місце нещасним дням» [13]. Таким чином, процес формування особистості пов'язаний із проблемою здоров'я людини за посередництвом страждань, котрі вона переживає. Причому страждання проявляє в особистості те, що було раніше закрито для неї самої. Отже, можна сказати, що повнота самопізнання залежить від насиченості життя переживаннями і їх проходження через психологічний стержень особистості.

З іншого боку, існують думки про корисність приходу хвороби. До прикладу, хвороба Ф. Ніцше, всупереч якій він творив свої філософські розмісли? Чи не була його недуга мотивацією до творчос-

ті або доповненням до цієї мотивації? Він пише: «Серед тортур триденних безперервних головних болів, що супроводжувалися рясною блювотою, – я володів ясністю діалектика *par excellence*, дуже холоднокровно роздумував про речі, для котрих в більш здорових умовах не знайшов би зухвалості того, хто підкоряє вершину» [8, с.338]. Очевидно, людина потребує певного впливу, що додавав би мотивації до дій. Дані тези звертають нашу увагу на поняття волі, як здатності людини направляти власну діяльність на досягнення певних цілей, контролюючи і самостійно регулюючи власну психіку. Варто зазначити, що суб'єктом волі є, безумовно, не просто людина, а особистість, яка самостійно контролює та управляє власною активністю. Не секрет, що джерелом волі у соціальному бутті людини є її діяльність, спрямована на пізнання та перетворення світу. Тобто, суб'єктом волі може бути лише діяльно активна особистість, котра конструює оточуючу реальність у контексті власного світогляду. Життя завжди ототожнювалось із рухом, і аж ніяк не зі статичним станом. Повертаючись до вищесказаного, можна зробити висновок про життєствердність хвороби, попри всю поверхневу абсурдність даного припущення.

Якщо взяти у фокус нашої уваги біль, який спонукає людину до саморефлексії та пошуку причин його виникнення. «Поки людина абсолютно здорова, вона і не існує. Точніше сказати, вона не знає, що існує» [10, с.384]. Біль людини проблематизує її існування, таким чином підводячи до усвідомлення власної суті. Отримуючи хворобу, людина, ніби проводить у собі та навколишньому світі пошуки відповідей на три питання, поставлені І. Кантом: «що я можу знати?», «як я маю діяти?» та «на що я можу сподіватись?». Відповідь на перше питання має вигляд причин, факторів, помилок у житті, мисленні, способі та стилі життя, екологічних та інших деструктивних факторів, що безпосередньо або опосередковано призвели до хвороби. Переходячи до другого питання, людина на основі саморефлексії має ґрунт для продукування адекватного алгоритму дій чи нового стилю життя для виправлення помилок, що призвели до розвитку хвороби. Відповідь на останнє питання, хоча і ми згадуємо його в кінці, – найважливіша в контексті філософії здоров'я. Вона підводить людину до трансформації ціннісно-смислового векторного поля відповідно до екзистенціалу здоров'я, сенсу існування, метаморфози якого відбуваються після приходу хвороби. До прикладу, Ф. Ніцше мав нагоду розглядати з точки зору хворого більш здорові поняття та цінності і, навпаки, з точки зору повноти самовпевненості здоров'я й багатства дивитись на хворобливість. «Тепер у мене є досвід, досвід у тому, щоб переміщувати перспективи: головна основа, чому одному тільки мені, можливо, стала взагалі доступна «переоцінка цінностей» [8, с.339]. Отже, персоналістичний контекст хвороби проявляється через формування умов та спонукання до переосмислення власного аксіологічного простору.

Але, незважаючи на специфіку суспільного буття людини, очевидним є те, що проблема людського здоров'я є джерелом певного смислу для

особистості. І одним із центральних моментів даного питання є тіло людини. Проте, таємниця людського тіла не завжди відкривається для особистості. Філософія постмодерну знаменується семіотичним поворотом у трактуванні тілесності. З такої точки зору тіло людини може розглядатися як текст. У соціально-філософському ракурсі знакова природа тіла актуалізується у випадку соціального контакту суб'єкта як носія тіла із соціальним середовищем. Тілесність людини стає символом, смисл якого може дешифруватися у межах соціальної взаємодії. Семіотичне значення тіла в контексті філософії здоров'я, на нашу думку, слід розглядати у двох аспектах. Перший – хвороба людини є символом у соціальному бутті людини. До прикладу, деякі хронічні недуги символізують непрацездатність людини, а психічні хвороби – асоціальність людини. Другий аспект проглядається через призму взаємодії людської особистості зі своїм тілом. Тут особистість «спілкується» не з тілом іншої людини, а із власним тілом. Зміни останнього, які можуть трактуватися як погіршення або покращення здоров'я, на нашу думку, наповнені символічним змістом, в якому закодований смисл, необхідний для подальшого повноцінного духовного розвитку особистості.

Тіло людини є джерелом певної інформації для неї. Відчуття індивіда, його думки можуть бути лише вершиною айсберга, основна частина якого прихована в надрах тіла, закодована в безлічі біохімічних процесів, котрі відбуваються в організмі. Ми не маємо за мету розкриття фізикалістських поглядів на природу свідомості. На нашу думку, смисл будь якого відчуття, котре переживається людиною, часто проходить поза особистісним ядром, або проходить крізь особистість у формі для неї незрозумілій.

З іншого боку, у древньокитайській традиції цигун, «людина, котра часто переживає емоцію гніву (а ще в більшій мірі – той, хто гнівливий, але придушує прояви свого стану), піддає ризику систему печінки – жовчного міхура; страху – систему нирок – сечового міхура; туги – легень – товстого кишечника і т.п.» [1, с. 198]. Таким чином, хвороба, як знак, є своєрідною семіотичною системою, що об'єднує тілесну трансформацію та специфіку переживання певної емоції. А звідси, якщо слідувати даній логіці: ниркова патологія означає схильність індивіда до переживання страху. Варто уточнити, що у поле наших завдань не входить підтвердження або спростування ефективності цигун-терапії. Ми, однак, вважаємо, що такий алгоритм мислення може сприяти у порозумінні особистості із власним тілом, а отже, із соціальним буттям. Адже, як ми уже зазначали, першим засобом інтеграції особистості в сферу останнього є її тілесність.

Можна припустити про існування певного роду «мови тілесності», завдяки якій відбувається «спілкування» особистості зі своїм тілом. Вона є своєрідною знаковою системою, яка об'єднує в собі тіло людини як фізичний об'єкт, її тілесність як соціокультурний концепт та особистість із її цінностями, потребами й устремліннями.

Варто усвідомлювати, що протікання хвороби

людини та хід лікування є комунікативними процесами. У першому випадку – спілкування тіла і людини. У другому – пацієнта й лікаря. Очевидно, є потреба у дослідженні даної взаємодії в якості символічної мови, котра опосередковує інформаційно-смісловий обмін між сторонами. Як зазначає А. Кляйнман, потреба інтерпретації біографії пацієнта та внутрішньоперсонального контексту хвороби «приваблює велику кількість психіатрів, психологів, лікарів ланки першої допомоги, медсестер, соціальних працівників та інших членів допоміжних професій формувати нову мову загальної медичної допомоги для вирішення глибоко особистісного сенсу хвороби» [14, р.43].

Дослідивши і обґрунтувавши взаємозв'язок та взаємодію тіла людини і її соціокультурного буття, ми прийшли до думки, що соціальні і культурні відносини в їхній різноманітності проєктуються на площину фізичного тіла, яке несе на собі відбиток як соціальних, так і культурно-історичних цінностей. А відтак, ми вважаємо, що надзвичайно актуальним є питання формування філософії людського ставлення до світу та себе як його частинки. Такі погляди повинні стати складовою філософії здоров'я. Адже саме аксіологічний аспект соціального буття людини у контексті тілесності проявляє, хоча і не вичерпує повністю, характер відношення людини до конкретних речей, соціуму, себе самої, а також до явищ суспільного існування індивіда.

У даному контексті варто розглянути психосоматику, як науку про взаємозв'язок психічного та фізичного у бутті людини. На жаль, інтерес до психосоматики у наш час знизився через недосконалість теоретичної бази, неефективність психоаналітичного підходу у боротьбі з хронічними захворюваннями, «асоціальність» психоаналітичної теорії та її неконкурентоспроможність перед новими теоріями щодо проблеми підтримання та збереження здоров'я.

Психоаналіз залишився байдужим щодо гострих проблем 20-21-го століть, таких як СНІД, онкологічні та венеричні захворювання, наркоманія. Як наслідок – втрата інтересу до концепцій психосоматичної медицини призвела до незаслуженого забуття дуже важливих положень, досягнутих психоаналізом в сфері клініки: «Будь-яке захворювання має для людини певний особистісний смисл, котрий впливає на процес лікування, про роль тіла в формуванні «Я» і про вплив образу тіла на здоров'я і поведінку людини» [11, с.70].

Складність дослідження феномена здоров'я людини робить його залежним від методологічних підходів до вирішення даної проблеми. Таким чином, на передній план виходить суб'єктивна оцінка і розуміння людиною власного здоров'я, персоніфікація його інтерпретації особистістю. Головним чинником, у контексті якого виявляється активно-конститууюча природа тілесності та її визначальна роль у розвитку особистості, є усвідомлення людиною як людини-духовної.

Отже, цим ще раз підтверджується важливість врахування ставлення людини до себе, до власного здоров'я, соціального буття. Адже дух – це завжди рух, а напрямок руху задається ставленням.

Варто зазначити, що будь-яка хвороба є своєрідним видом відчуження тіла від людини, зрадою тіла. Аналізуючи дану проблему в контексті методології нашого дослідження, можна сказати, що недуга є відсутністю екзистенційної гармонії у житті людини, тобто відсутністю узгодженості у взаємовідносинах людини та світу. Для відновлення екзистенційної гармонії потрібно розуміти, що «життєвий світ особистості несе в собі унікальну людську історію, здатну розгортатись у кількох напрямках згідно з різноманітними можливостями» [5, с.30]. Цими «можливостями» автори називали саме «екзистенційні можливості» особистості, на основі яких осмислюється життєвий досвід людини і які, як вони вважали, є ґрунтом для особистісних очікувань, надій і цінностей. Отже, для повноцінної гармонізації власного внутрішнього світу особистості у співзвучності із соціальним буттям, очевидно стає необхідність дотримуватись своєрідної рівноваги, або екзистенційної рівноваги між набутиим життєвим досвідом особистості та її власною інтерпретацією всього прожитого для себе самої. На нашу думку, тільки цілісне осмислення особистістю власного життєвого шляху, формування ціннісного та філософського світогляду є запорукою зрівноважування так званих негативних екзистенціалів за допомогою позитивних.

Переживання хвороби, безумовно, є значущим елементом людського життєвого досвіду. Проте більш аксіологічно вагомим, на нашу думку, є його інтерпретація особистістю, тобто його смислонаділення. Постає потреба пояснення хвороби людини для самої себе, зближення людського тіла та особистості. Виходячи з тілесності соціального буття людини, розкривається можливість відображення особливостей суспільного існування людини на її здоров'ї. На перший погляд, одну із можливих відповідей на дане питання можна знайти у медичній статистиці, орієнтованій на специфіку умов праці. Проте більш глибокий розгляд даного питання проявляє необхідність пошуку істини у сфері відношення людини до світу, а також і до її соціального буття. Як вважає А. Кляйнман: пацієнти здатні «упорядковувати їхній досвід переживання хвороби – який є значущим для них і їхніх близьких – у вигляді особистого нарративу. Наратив про хворобу є історією, котру розказує пацієнт, і переказують близькі йому люди для того, щоб зв'язати віддалені події і довготривалий період страждань» [14, р.49]. На жаль, ми можемо констатувати ігнорування офіційною медициною таких самоописів. Так, ще Л. Толстой на прикладі його героя Івана Ілліча показав, що фокус уваги лікаря спрямований в першу чергу на особливості функціонування організму. І зовсім не на суб'єктивні відчуття та переживання хворого. В. Лехцієр у контексті нарративів додає, що лише тоді, «коли смисл хвороби експлікується в контексті життєвого світу конкретної людини, ми, як дослідники, маємо шанс повпливати на реставрацію і активізацію клінічного, персоналістичного смислу медицини, а отже, і чимось допомогти сьгоднішнім пацієнтам, загубленим у безмежному льодовому океані механізованих медичних послуг» [7, с. 39]. Тобто, зможемо

допомогти особистості у самоосмисленні та самоінтерпретації отриманого нею обсягу екзистенційних переживань, у відновленні її ідентичності та формуванні правильного відношення до свого індивідуального та соціального буття.

Якщо людина знає для чого їй треба жити, вона знаходить, іноді дивовижні, сили для перемоги над хворобою. Отже, хвороба спонукає людину здійснити ревізію стану особистісної самоідентифікації, перевіряючи систему цінностей особистості, випробовуючи її здатність протистояти стражданням. Адже вони проявляють сутність людини, залишаючи її без можливості приховати власні недоліки перед самою собою.

Появу хвороби можна розглядати як прихід учителя, котрий покликаний допомогти особистості засвоїти життєвий урок. Хворого, котрий відстає в ієрархії своїх цінностей проблему зі здоров'ям на задній план, ігноруючи його духовні запити, можна порівняти із нездібним школярем, якого не переводять у наступний клас через низький рівень засвоєння матеріалу. Тим не менше, дійсність існує за певними законами, відповідно до яких вищевказане відношення до хронічного захворювання, спонукає розвиток ускладнень, котрі здатні викликати навіть летальне закінчення. Таким чином знаменується грандіозність появи у життєвому просторі людини модусу хвороби, що ґрунтовно трансформує її життєві принципи, ніби магнітна головка у процесі форматування жорсткого диску, наново розмічує запам'ятовуючу область, встановлюючи новий порядок, не підкорятися якому просто немає можливості. В контексті нашого дослідження, модус здоров'я – це, окрім відповідного фізичного стану, спосіб переживання власного тілесного буття, мисленнева атмосфера навколо власного фізичного благополуччя. Якщо з екзистенційної точки зору, при розгляді здоров'я та хвороби ми користуємося поняттями екзистенціалів, то при аналізі духовного аспекту здоров'я ми користуємося поняттями модусів для підкреслення залежності стану людського здоров'я від духовності та впливу хвороби людини на ціннісну структуру її світогляду. Адже якщо поняття модусу включене у безконечний ланцюг причин та наслідків, то воно виражає залежність одиничних речей від субстанції. А у нас залежність здоров'я від духу, адже людина є істотою духовною.

Зміна людської біологічної складової, її тілесності веде до суттєвих змін в її духовному бутті. Адже тілесність є одухотвореною, а духовність є отілесненою. Трагізм людського існування полягає в тому, коли протягом усього свого життя людина, навіть на смертному одрі, нездатна усвідомити всі помилки, допущені на своєму шляху. На допомогу людині приходять її найвірніший друг – власне тіло, адже завдяки йому, яким би це парадоксальним не здавалось, «можна вийти за біологічні межі свого існування, коли трансформація тілесності стає маніфестацією духовності, що, мов Віфлеємська зірка, знаменує появу нових орієнтирів людських пошуків у часі і вічності» [4, с. 362].

Духовність повертає людину до самої себе, акцентуючи увагу на найпотаємніших куточках її

особистості. Саме збої в роботі нашого організму, на думку Е. Сіорана, зумовлюють пориви нашого духу, а здоров'я в нас – це якраз те, в чому ми, власне не є самі собою [10, с.57]. Дані слова румунсько-французького мислителя фокусують нас на проблемі унікальності особистості, на неповторності її індивідуальності. У такому контексті здорова людина схожа на зразок якогось виробу, що стандартно, згідно з якоюсь формою, виходить із конвеєра. Здоров'я ховає за собою індивідуальність людини, залишаючи її у статусі іманентного, але не проявленого зовні. Особистістю людину робить її ставлення до конкретних речей, відраза до чогось, поразки та печалі, які творять її образ. У цьому ракурсі саме проблема здоров'я допомагає індивіду пізнати власну глибинну суть, яку він так старанно ховав від своєї уваги та від уваги оточуючих. Найогидніші недуги вчать хоч і суворо, але чесно, адже ставлять людину у залежність від інших людей, а отже, і суспільства, «підіймаючи із дна душі уся грязь, що там зібралась». Таким чином, вплив хвороби на особистість полягає у сприянні відкритості людини до самої себе і допомозі у веденні діалогу з собою та суспільством, собою та світом на новому духовно-екзистенційному рівні.

Людська особистість не є чимось відірваним від її матеріальної оболонки. Духовне, особистісне буття людини завжди наповнене тілесним змістом. Також в основі людського буття як індивідуально-особистісного, так і соціального лежить феномен рівноваги. Людина завжди прагне до встановлення рівноваги. Особистість, «людина є надскладною системою, котра звернена до самої себе і може регулювати, добудувати, повертатись до рівноваги, відносно здорового стану» [2, с.132]. Підсилюючи контраст, можна сказати, що все життя людини є пошуком нею рівноважного стану і остаточна рівновага приходить до людини, коли вона помирає. З іншого боку, людина завжди балансує на гострому лезі, котре розділяє хаос і порядок. Особистість покликана постійно відновлювати власну ідентичність на різних рівнях: від біологічного до духовного. У такому ракурсі буття особистості можна охарактеризувати ідеєю Ж.-П. Сартра про ущербність. «Якщо ніщо може бути явлене, то ні перед, ні після буття, ні, взагалі кажучи, поза буттям, але тільки у самих надрах буття, в його серцевині, як деякий хробак» [9, с.59]. Так, людина завжди є ущербністю, недосконалістю. Справедливим є твердження, що її можна порівняти із «яблуком, котре постійно зсередини точиться хробаком

«ніщо»». Можна сказати, що така метафора демонструє нам сутність рушійної сили особистісного духовного-тілесного самовдосконалення. Адже особистість постійно синтезує сама себе, здійснюючи конструювання власного світу, соціального буття, тілесного існування. Саме завдяки самовідновленню, здатності до духовної саморегенерації, особистість здатна підтримувати власну складну структуру.

Таким чином, людина, людська особистість є творцем самої себе, автопоетичним утворенням, синергетичною системою. Так, «автопоетичне оновлення, самоорганізація людини, коли вона постійно розсуває межі власної тілесності чи власної свідомості, а потім збирає себе як особистість, це і є шлях людини до самої себе» [2, с.130]. Особистість постійно направлена на самопізнання. Відновлення власної цілісності, власної ідентичності є процесом самопізнання, без котрого неможливе адекватне сприйняття і пізнання оточуючого світу. Отже, слова українського Сократа – Г. Сковороди «Пізнай в собі людину!», «Пізнай себе!» легко проходять крізь століття, не втрачаючи своєї актуальності. Відновлення повної власної ідентичності після приходу недуги неможливе без активних особистісних зусиль хворого. Адже лікує не лікар, лікує сама природа. Досвідчений лікар просто, так би мовити, дозволяє людині видужати, допомагає їй відновити власну цілісність на всіх рівнях. Від тілесного – до духовного. Проте здійснити це повністю під силу самій лише людині. «Робота внутрішніх захисних сил організму, зміцнення імунітету – це фактор самозцілення, самоорганізації, спрямованої на підтримку його цілісності і його частин та підсистем у необхідній гармонії» [2, с. 133].

Висновки. Таким чином, персоналістичний смисл хвороби проявляється в активізації та вихованні в особистості здатності лікуватись, у формуванні нових знань про себе та вміння відновлювати власну цілісність, ідентичність, встановлювати власну гармонію. Це забезпечується через формування умов та спонукання до переосмислення власного аксіологічного простору. Будучи хаосом і бунтом тіла, хвороба привчає до порядку і врівноваженості. Хвороба, будучи не стільки порушенням функціонування фізичного тіла людини, скільки руйнуванням світу існування особистості, вчить підтримувати цілісність його структури. Вплив хвороби на особистість полягає у сприянні ведення діалогу з собою та суспільством, собою та світом на новому духовно-екзистенційному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бескова И. А. Здоровье человека в свете даосской традиции / И. А. Бескова // [А.Т.Шаталов (отв. редактор)] Философия здоровья. — М., 2001. — С. 196 — 212.
2. Бескова И. А. Природа и образы телесности / И. А. Бескова, Е. Н. Князева, Д. А. Бескова. — М.: Прогресс-Традиция, 2011. — 456 с.
3. Гребенюк М. О. Самоідентифікація як механізм формування ідентичності особистості / М. О. Гребенюк // Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. — Проблеми сучасної психології. — 2010. — Випуск 8. — С. 219 — 228.
4. Кримський С. В. Під сигнатурою Софії / Сергій Борисович Кримський. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. — 367 с.
5. Лабиринты одиночества: Пер. с англ. / [Сост., общ. Ред. И предисл. Н. Е. Покровского]. — М.: Прогресс, 1989. — 624 с.
6. Латыпов И. А. Самоідентифікація личности: философские аспекты // И. А. Латыпов / Вестник Удмуртского университета. — Искусство и дизайн. — 2005. — № 12. — С. 21 — 30.

7. Лехциер В. Л. Семиозис болезни: дихотомия культурологизма и персонализма (преодолевая стереотипы биомедицины) / Виталий Леонидович Лехциер // Вестник Самарской гуманитарной академии. — Серия «Философия. Филология». — 2009. — № 2 (6). — С. 85 — 111.
8. Ницше Ф. Собрание сочинений: В 5 т. Т. 5 / Фридрих Ницше; [Пер. с нем. Ю. Антоновского, Я. Бермана, В. Вейнштока и др.] — СПб.: Азбука, Азбука-Аггикус, 2011. — 416 с.
9. Сартр Ж. П. Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии / Жан-Поль Сартр; [Пер. с фр., предисл., примеч. В.И. Колядко]. — М.: Республика, 2000. — 639 с. — (Мыслители XX века).
10. Сиоран Искушение существованием / Эмиль Мишель Сиоран [Пер. с фр., предисл. В. А. Никитина, редак., примеч. И.С. Вдовиной]. — М.: Республика; Палимпсест, 2003. — 431 с. — (Мыслители XX века).
11. Фролова Ю. Г. Психосоматический подход и его трансформация в рамках психологии здоровья / Ю. Г. Фролова. — Психологический журнал, 2007. — №4. — С. 67 — 70.
12. Халанский В. Самоидентификация личности: условие или результат богослужения? / Вячеслав Халанский // Труды СПбХУ, 2009. — №2. — С. 87—104.
13. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление / Артур Шопенгауэр; [Пер. М. И. Левиной]. — М.: Наука, 1993. — Электронный ресурс. — [Режим доступа]: <http://www.koncheev.narod.ru/glava46.htm>
14. Kleinman A. The illness narratives. Suffering, healing, and the human condition / Arthur Kleinman. — New York: Basic Books, — 1988. — P. 31—53.